

Noturīgs progress ceļā uz vardarbības pret sievietēm un meitenēm izskaušanu

Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības
ģimenē novēršanu un apkarošanu

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (kuru sauc par “Stambulas konvenciju”, jo tā tika oficiāli atvērta parakstīšanai šajā pilsētā 2011. gada maijā) ir nozīmīgs Eiropas Padomes cilvēktiesību līgums, kas pievēršas vardarbībai pret sievietēm gan kā cilvēktiesību pārkāpumam, gan kā sieviešu diskriminācijas formai. Tā attiecas uz ar dzimumu saistītu vardarbību pret sievietēm, proti, vardarbību, kas vērsta pret sievietēm tāpēc, ka viņas ir sievietes, vai vardarbību, kas nesamērīgi skar sievietes. Šāda vardarbība ir gan cēlonis, gan sekas nevienlīdzībai starp sievietēm un vīriešiem, kas noved pie sieviešu pakļautības stāvokļa sabiedrībā, kas savukārt veicina vardarbības sociālu pieņemamību.

— **“Zelta standarts” vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanā un apkarošanā.** Stambulas konvencija ievieš jaunus noteikumus, pieprasot valstīm noteikt kriminālatbildību (vai, ja nepieciešams, citādi sankcionēt) par šādām ar dzimumu saistītās vardarbības pret sievietēm formām: psiholoģisku vardarbību, vajāšanu, fizisku vardarbību, seksuālu vardarbību (tostarp izvarošanu), piespiedu laulībām, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, piespiedu abortu, piespiedu sterilizāciju un seksuālu uzmākšanos. Stambulas konvencija vērsta arī uz vardarbību ģimenē, kas apzīmē jebkādas fiziskas, seksuālas, psiholoģiskas vai ekonomiskas vardarbības aktus, kas notiek ģimenē vai māsaimniecībā vai starp bijušajiem vai esošajiem laulātajiem vai partneriem neatkarīgi no tā, vai vardarbības veicējs dzīvo vai ir dzīvojis vienā dzīvesvietā ar vardarbības upuri.

Stambulas konvencija ir detalizēts un praktisks instruments, kas sniedz vadlīnijas tiesiskā regulējuma, politikas un atbalsta pakalpojumu izstrādei, lai izskaustu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Tā stājās spēkā 2014. gadā, un tā ir atvērta valstīm, kas nav Eiropas Padomes dalībvalstis, tādējādi sniedzot iespēju jebkurai pasaules valstij tai pievienoties un apliecināt savu apņemšanos nodrošināt sieviešu un meiteņu tiesības uz dzīvi bez vardarbības, kā arī uzlabot cietušo upuru aizsardzību.

■ **Zināšanu un iedvesmas avots, lai veicinātu sieviešu tiesības dzīvot bez vardarbības.** Lai atbalstītu valdības labo nodomu īstenošanā, ir ieviests uzraudzības mehānisms, kas sastāv no divām struktūrām, ar mērķi izvērtēt, kā valstis īsteno konvenciju praksē. Pirmkārt, Ekspertu grupa cīņai ar vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē (GREVIO), kas ir specializēta struktūra un sastāv no 15 neatkarīgiem ekspertiem, veic valstu izvērtēšanas procedūras, tādējādi novērtējot progresu vardarbības pret sievietēm apkarošanā, un katrai dalībvalstij sniedzot pielāgotus ieteikumus. Otrkārt, Dalībvalstu komiteja, kuru veido konvencijas dalībvalstu valdību pārstāvji, uzrauga un balstās uz GREVIO konstatējumiem, sniedzot ieteikumus un secinājumus par konvencijas īstenošanu dalībvalstīs. Abas struktūras nodrošina forumu dialogam ar valdībām un starp tām, sniedzot iespēju apmainīties ar labāko praksi un veidot sinerģiju, lai izbeigtu vardarbību pret sievietēm. Kopš 2017. gada Konvencijas uzraudzības mehānisms ir apliecinājis Stambulas konvencijas izšķirošo lomu stingru juridisko pienākumu noteikšanā un pārmaiņu veicināšanā dalībvalstu līmenī.

KĀ STAMBULAS KONVENCIJA VEICINA PĀRMAIŅAS?

STINGRU JURIDISKO PIENĀKUMU NOTEIKŠANA, LAI NOVĒRSTU UN APKAROTU VARDARBĪBU PRET SIEVIETĒM UN VARDARBĪBU ĢIMENĒ

— Pamatojoties uz pieeju, kas vērsta uz upura vajadzībām, Stambulas konvencija nosaka stingrus juridiskos pienākumus, lai nodrošinātu visu ar dzimumu saistītai vardarbībai pakļauto sieviešu un meiteņu drošību, atgūšanos, kā arī pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu. Konvencijā noteiktie pienākumi aptver četras galvenās darbības jomas:

► Vardarbības pret sievietēm novēršana:

— Ir jāveicina ilgtermiņa pārmaiņas negatīvajā attieksmē pret sievietēm, lai novērstu vardarbību pret sievietēm. Tas jāpanāk, izmantojot izpratnes veicināšanas iniciatīvas, izglītojošas programmas, speciālistu apmācības, preventīvu iesaistīšanos un vardarbības izglītojošas programmas, kā arī iesaistot privāto sektoru un plašsaziņas līdzekļus.

► Upuru aizsardzība:

— Upuri ir jāatbalsta un jāaizsargā no turpmākas vardarbības, ekonomiskās atkarības, kā arī no speciālistu veiktas vainošanas. Visiem upuriem ir jābūt pieejamiem atbilstošiem atbalsta pakalpojumiem, piemēram, patversmēm (krīzes centriem), bezmaksas diennakts tālruna palīdzības tālruniem, izvarošanas vai seksuālās vardarbības upuru krīzes centriem, kā arī pakalpojumiem bērniem, kuri kļuvuši par vardarbības lieciniekiem.

► **Vardarbības izdarītāju saukšana pie atbildības:**

■ Par konkrētām vardarbības formām ir jāpiemēro kriminālatbildība vai par tām jāparedz sankcijas, tostarp par psiholoģisku vardarbību, fizisku vardarbību, vajāšanu, seksuālu vardarbību, piespiedu abortu, piespiedu sterilizāciju, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu un seksuālu uzmākšanos. Kā skaidrots GREVIO pirmajā Vispārējā ieteikumā Nr. 1 par vardarbības pret sievietēm digitālo dimensiju, Konvencija attiecas arī uz vardarbību, kas tiek īstenota tiešsaistē vai izmantojot jaunās tehnoloģijas. Turklāt nekādas paražas, tradīcijas, reliģija vai tā saucamā goda aizstāvība netiek uzskatīts par attaisnojumu nekādai vardarbībai. Ir jānodrošina tūlītēja tiesībaizsardzības institūciju reaģēšana, kā arī vardarbībā cietušajiem izmeklēšanas un tiesvedības laikā jānodrošina īpaša aizsardzība.

► **Visaptverošas un koordinētas politikas īstenošana:**

■ Pasākumiem vardarbības pret sievietēm novēršanai jābūt visaptverošiem un tie jāīsteno koordinēti, nodrošinot atbilstošu finanšu resursu piešķiršanu, atbalstu NVO un pilsoniskajai sabiedrībai (it īpaši sieviešu tiesību organizācijām), izveidojot valsts koordinācijas struktūras, kā arī nodrošinot salīdzināmu datu vākšanu par vardarbību pret sievietēm visos attiecīgajos sabiedriskā sektora segmentos.

REĀLU PĀRMAIŅU VEICINĀŠANA DALĪBVALSTU REAĢĒŠANĀ UZ VARDARBĪBU PRET SIEVIETĒM UN VARDARBĪBU ĢIMENĒ

— Kopš 2017. gada veiktās GREVIO izvērtēšanas procedūras, kā arī to turpmākā pārskatīšana Dalībvalstu komitejā, ir iezīmējušas reālo Stambulas konvencijas ietekmi praksē. **Daudzsološa attīstība** valstu reaģēšanā uz vardarbību pret sievietēm ietver šādus aspektus:

- ▶ **Jaunu valsts politikas nostādņu**, tostarp valsts rīcības plānu, pieņemšana, kas **visaptveroši risina vardarbību pret sievietēm**, pamatojoties uz Stambulas konvencijā noteikto pieeju, definīcijām un pienākumiem.
- ▶ **Datu iegūšanas uzlabošana par vardarbības pret sievietēm gadījumiem**, tostarp krimināltiesību jomā, saskaņojot datus un nodrošinot salīdzināmus datus no tiesībsardzības iestādēm, prokuroriem un tiesu iestādēm.
- ▶ **Izglītības jomā** tiesiskās un politikas izmaiņas ir veicinājušas skolu un universitāšu mācību programmu pilnveidošanu, lai tajās iekļautu sieviešu un vīriešu līdztiesības veicināšanu, kā arī vardarbības pret sievietēm un meitenēm novēršanu.

- **Pieejamo atbalsta pakalpojumu klāsta paplašināšana sievietēm, kas cietušas no vardarbības, piemēram, valsts mēroga palīdzības tālrunu izveide vai to pieejamības uzlabošana, jaunu atbalsta pakalpojumu ieviešana seksuālās vardarbības upuriem, kā arī palielināts finansējums specializētiem atbalsta pakalpojumiem, tostarp patversmēm (krīzes centriem).**
- **Jauna krimināltiesiskā regulējuma pieņemšana vai grozījumu veikšana esošajā regulējumā, lai pienācīgāk sauktu pie atbildības par vajāšanu, seksuālu uzmākšanos, piespiedu laulībām, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, piespiedu abortu un piespiedu sterilizāciju.**
- **Tiesību aktu grozīšana seksuālās vardarbības jomā, balstoties uz brīvprātīgi dotas piekrišanas trūkumu seksuālām darbībām, kas ļauj saukt pie kriminālatbildības tādos gadījumos, kuros iepriekšējais regulējums neparedzēja kriminālatbildību, jo tika pieprasīti pierādījumi par vardarbības veicēja izmantoto spēku vai draudiem.**
- **Jaunu pasākumu pieņemšana, kas aizliedz vardarbības veicējiem tuvoties cietušajiem, tostarp jauni likumi par ārkārtas aizliegumu tuvoties, kas tiesībaizsardzības iestādēm ļauj likt vardarbības ģimenē veicējiem uz laiku atstāt kopīgo dzīvesvietu; likumi, kas piedāvā ilgāka termiņa aizsardzības rīkojumus vardarbības ģimenē, piespiedu laulību vai cita veida vardarbības upuriem; kā arī šādu aizsardzības pasākumu uzraudzība, izmantojot elektroniskas ierīces.**
- **Specializētu tiesībaizsardzības iestāžu vienību, prokuroru un tiesnešu iecelšana, lai izmeklētu un izskatītu vardarbības ģimenē vai seksuālās vardarbības lietas.**

VALDĪBU VIRZĪŠANA UZ EFEKTĪVU PASĀKUMU IZSTRĀDI, LAI IZSKAUSTU VARDARBĪBU PRET SIEVIETĒM UN VARDARBĪBU ĢIMENĒ

■ Izceļot daudzsološas prakses un ar Konvencijas īstenošanu saistītos izaicinājumus, Stambulas konvencijai un tās uzraudzības mehānismam ir liela nozīme, valdībām sniedzot vadlīnijas efektīvu pasākumu izstrādei, lai reaģētu uz vardarbību pret sievietēm. GREVIO izvērtēšanas procedūra balstās uz konstruktīva dialoga procesu ar valdības pārstāvjiem, attiecīgajiem nozares speciālistiem un praktiķiem, kā arī pilsonisko sabiedrību. Tā rezultātā GREVIO konstatējumus tālāk izvērtē Dalībvalstu komiteja, kas sniedz konkrētas vadlīnijas dalībvalstu rīcības plānu stiprināšanai šajā jomā.

Dažas no GREVIO konstatētajām visbiežākajām nepilnībām Stambulas konvencijas īstenošanā ir nepieciešamība:

- ▶ risināt **visaptverošu pasākumu trūkumu**, kas vērsti pret visu veidu vardarbību pret sievietēm, ne tikai vardarbību ģimenē;
- ▶ paplašināt sievietēm, kuras cietušas no vardarbības, paredzēto **specializēto atbalsta pakalpojumu**, tostarp patversmju un citu sieviešu tiesību NVO pārvaldīto pakalpojumu, darbības jomu, ģeogrāfisko sadalījumu un finansējumu;
- ▶ novērst fiziskos, komunikācijas, kultūras vai administratīvos **šķēršļus, lai piekļūtu aizsardzībai, atbalstam un tiesu sistēmai, ar kuriem saskaras sievietes, kurām draud daudzkārtēja diskriminācija**, jo īpaši sievietes ar invaliditāti, migrantes un bēgles, lesbietes, biseksuāles, transpersonas un interseksuālas (LBTI) sievietes un sievietes, kuras pieder pie etniskajām vai nacionālajām minoritātēm;
- ▶ **nodrošināt sistemātisku visu attiecīgo speciālistu apmācību** par vardarbības pret sievietēm novēršanu un atklāšanu, kā arī par upuru vajadzībām un tiesībām;
- ▶ nodrošināt **sistemātisku salīdzināmu administratīvo un tiesu datu ieguvu**, kas sadalīti pēc dzimuma un aptver visu veidu vardarbību pret sievietēm;
- ▶ apzināt un risināt iemeslus, kāpēc netiek reģistrēti visi ziņojumi par vardarbību pret sievietēm vai kāpēc vardarbības pret sievietēm gadījumos ir zems kriminālvajāšanas un notiesāšanas līmenis;
- ▶ nodrošināt, ka tiesas, nosakot bērna aizgādību un saskarsmes tiesības, ņem vērā vardarbības pret sievietēm gadījumus;
- ▶ nodrošināt aizsardzības rīkojumu efektīvu īstenošanu un to pieejamību visām sievietēm, kuras cietušas no vardarbības, neatkarīgi no saistītās tiesvedības.

STARPTAUTISKAS SINERĢIJAS VEICINĀŠANA VARDARBĪBAS PRET SIEVIETĒM UN VARDARBĪBAS ĢIMENĒ APKAROŠANĀ

— Stambulas konvencija un tās uzraudzības mehānismi veicina **kolektīvu rīcību un zināšanu apmaiņu**, lai novērstu un apkarotu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Dalībvalstu līmenī **GREVIO izvērtēšanas procedūras** ļauj rīkot diskusijas starp valstu pārstāvjiem un pilsonisko sabiedrību gan par konvencijas īstenošanas pozitīvajiem sasniegumiem, gan par izaicinājumiem. Viens no konvencijas jauninājumiem ir pienākums valsts iestādēm aicināt **parlamentus piedalīties uzraudzības procesā** un tiem iesniegt GREVIO izvērtēšanas ziņojumus. Kā daudzsoļoša prakse daudzās valstīs ir notikušas debātes par GREVIO secinājumiem starp parlamenta deputātiem un valdības pārstāvjiem.

— **Dalībvalstu komitejas** sanāksmes veicina **savstarpēju apmaiņu starp valstīm** par GREVIO secinājumiem un ieteikumiem, vienlaikus nodrošinot valstu iestādēm forumu, kurā apspriest Stambulas konvencijas īstenošanas izaicinājumus un izmantot citu valstu pieredzi. Turklāt Eiropas Padomes **Parlamentārā asambleja** un **Eiropas Padomes Starptautisko nevalstisko organizāciju konference** regulāri izvērtē Stambulas konvencijas īstenošanas progresu.

— Starptautiskā līmenī GREVIO sadarbojas ar Apvienoto Nāciju Organizāciju un citiem reģionāliem neatkarīgiem ekspertu mehānismiem vardarbības pret sievietēm un sieviešu tiesību jomā, izmantojot **Pret sievietēm vērstas diskriminācijas un vardarbības novēršanas neatkarīgo ekspertu mehānismu platformu (EDVAW)**, kuras mērķis ir atbalstīt koordināciju un uzlabot starptautisko juridisko pienākumu īstenošanu, lai izskaustu vardarbību pret sievietēm.

Eiropas Padomes Stambulas konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu: vardarbības novēršana, upuru aizsardzība un vardarbības veicēju saukšana pie atbildības, lai cīnītos pret šo nopietno cilvēktiesību pārkāpumu.

www.coe.int/conventionviolence
conventionviolence@coe.int

www.coe.int

Eiropas Padome ir Eiropas vadošā cilvēktiesību organizācija. Tajā apvienojušās 46 dalībvalstis, tostarp visas Eiropas Savienības dalībvalstis. Visas Eiropas Padomes dalībvalstis ir parakstījušas Eiropas Cilvēktiesību konvenciju — līgumu, kura mērķis ir aizsargāt cilvēktiesības, demokrātiju un tiesiskumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa pārbauda Konvencijas īstenošanu dalībvalstīs.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE